

Δὲ σκιάζονται γεράματα καὶ ἔς τοῦ βουνοῦ τῆ βράχῃ
 Ὀλόρθο μένει ἀκλόνητο, χιλιόχρονο πριναρί
 Καὶ μάχεται μὲ τὰ στοιχειά. . . Καὶ σὺ, καὶ σὺ, Κανάρη,
 Ποῦλθες ἔς τῆ γῆ θεόχτιστος κι' ὄπ' ὅταν ἐθεωροῦσε
 Τὸ χιόνι ἔς τὸ κεφάλι σου κανεῖς π' ἀσπροβολοῦσε
 Ἐπίστευεν ὄτ' ἐβλεπε τὸν Ὀλυμπο ἐμπροστά του
 Μὲ τὴν ἀθανασία του, μὲ τὴν παλληκαριά του,
 Ἐσὺ σωριάζεσαι μὲ μιᾶς; . . Μέσα ἔς τὰ χόματά σου
 Ὅα καταπάσῃ ἡφαιστειο ἢ θὰ σβυστῇ ἡ φωτιά σου; . .

Κατάρ' ἀκατανόητη, ἄσπλαχνη, μαύρη μοῖρα
 Νᾶν' οἱ νεκροὶ μας ἀφθαρτοί, νᾶν' ἡ ζωὴ μας στεῖρα.
 Μαδουρή.

* * *

ΣΗΜ. ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ.—Τὸ ἄνωτέρω ποίημα ἀπεστάλη ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν συνωδευμένον ὑπὸ ὠραίας ἐπιστολῆς τοῦ δημοφιλῆ ποιητοῦ, εἰς ἣς ἀποσπᾶμεν τὰ ἐπόμενα, ἄτινα ἐθεωρήσαμεν κρῖμα νὰ ταφῶσιν ἐν τῇ ἀρχαίῳ τοῦ γραφείου μας: Εἶναι βαρὺ τὸ ὄνομα τοῦ Κανάρη, εἶναι πολὺ βαρὺ καὶ φοβούμεαι μὴ ὑπὸ τὸν πελώριον ὄγκον κύψῃ τὸν αὐχένα ἢ ποίησίν μου. Ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ ῥίψω κ' ἐγὼ μακρόθεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ φειμνήστου ἥρωος ὀλίγα νεκρολούουδα ἀφ' οὗ δὲν ἠτύχησα ν' ἀσπασθῶ τὴν στιβαρὰν χεῖρά του, ἐγὼ ὅστις τὸν ἠγάπων μέχρι λατρείας;

Πέρυσι τὸν ἐπεσκέφθη πολλὰκις εἰς Κυψέλην καὶ ἠκροώμην αὐτοῦ διηγουμένου μετὰ παιδικῆς ἀφελείας τ' ἀκατανόητα ἄθλά του. . . Ὅλα, παιδί μου, ὅλα τὰ κατορθῶναι ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη, στερεοτύπως ἀπῆλθα εἰς ἐμὲ ὁ γέρον πυρπολητῆς ὁσάκις συγκεκινημένος τῇ ἐξέφραξα τὸν θαυμασμόν μου.

Ὅτε προσεκόλλησεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος τοῦ αἰμοσταγοῦς Καραλή τὸ τρισένδοξον πυρπολικόν του, κατέβη δὲ εἰς τὴν μικρὰν λέμβον ἔνθα ἐν ἀγωνίᾳ θανάτου τὸν ἐπρόσμενον οἱ γενναῖοι σύντροφοί του καὶ ἦτις εἶχε δεθῆ διὰ σιδηρᾶς ἀλυσίδος ἐπὶ τῆς κλίμακος τοῦ τρικρότου, ὁ Κανάρη; διέταξε τὴν ἀπομάκρυνσιν φοβούμενος μὴ αἱ αὐταὶ φλόγαι συγκαταφάγουν Ὀθωμανοὺς καὶ Ἑλληνας. Ἀλλ' ἡ λέμβος ὡς ἐὰν ἐκρατεῖτο ὑπὸ μυστηριώδους ἀφανοῦ; δαίμονος ἔμενεν ἀκίνητος μὴ ὑπακούουσα εἰς τὴν πυρετώδη βίαν τῶν κωπηλατῶν. Τότε τῶν θαλασσῶν ὁ ἀπτόητος δεσπότης ἐνόησεν ὅτι ὁ δεσμός τῆς ἀλυσίδος δὲν εἶχεν ἐντελῶ; λυθῆ καὶ λαθῶν ἀτραχῶς τὸν πέλεκυν ἔκοψεν αὐτὸν καὶ ἀεσπάσθη ὡς ἐκ θαύματος ἐκ τοῦ σημείου ἔνθα ἐπέπρωτο μετ' ὀλίγων νὰ τελεσθῆ μία τῶν φρικαλεωτέρων καὶ ἐνδοξωτέρων σκηνῶν τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ δράματος.

Ἄτὰ ὀλίγα δευτερόλεπτα τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν ἐν τῇ ἀπροσοκίῳ ἐκείνῃ συμβάντι ἦσαν ἀρκετὰ νὰ ἐπιφέρουν τὴν καταστροφὴν μας, μετ' ἀπεριγράπτου μεριδίσματος μοὶ ἔλεγεν ὁ Κανάρη. «Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν τόσοι ὥστε ἐὰν ἔπυον ἐπάνω μας θὰ μᾶς ἔπνιγον ἀναμφιβόλως. Ἀλλ' ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς δὲν τὸ ἐπέτρεψε καὶ μᾶς ἔσωσε διότι ἐγνώρισε τὴν ψυχὴν τῶν δούλων του.»

Ὁ θάνατος τοῦ Κανάρη ἐν ταῖς σημεριναῖς τοῦ ἔθνους περιστάσεσιν εἶναι συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος Βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν κατ' ἐξαιρέσιν νὰ μείνῃ ἀθάνατος, οὔτε γέρον ἐννενηκοντούτης ἤθελεν ἐπιχειρήσει ὅτι ἄλλοτε παίζων ἐξετέλει. Ἀλλ' ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Κανάρη ἦστραπεν ἀκόμη ζωσὰ ἡ λάμψις τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος, διότι, παραδόξως, ὅλοι οἱ μεγάλοι τῆς Δύσεως; ποιηταὶ ἐκ τῶν ἄθλων αὐτοῦ ἐνεπνεύστησαν περισσύτερον παρὰ ἐκ τῶν λοιπῶν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπεθῆλλετο λοιπὸν ἀκόμη εἰς τὴν κοινὴν τοῦ κόσμου γνώμην ὁ θαλάσσιος ἥρωας καὶ ἴσταντο ἐν μέσῳ ἡμῶν ὡς μνημόσυνον αἰώνιον ἀρχαίων ἡμερῶν ἐνδόξων καὶ ὡς παράδειγμα ἀξιομίμητον εἰς τὰς παρούσας γενεάς.

Ἀλλὰ διὰ τὴ ἔκτακτος αὕτη τῶν ποιητῶν συμπάθεια ὑπὲρ τοῦ Κανάρη; . . . Οὐτ' ἐγὼ δὲν τὸ καταλαμβάνω. Ἴσως εἰς τὴν προτίμησιν ταύτην συνέτεινεν ὅχι ὀλίγον καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ ὀνόματός του. . . Μὴ γελάς, φίλε, διότι εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ποίησις; ἔχει πολλὰς τοιαύτας ἰδιοτροπίας καὶ μὴ ἀμφιβάλλῃς ὅτι ὅσον καὶ ἂν δοξασθῶσι πολλὰ ὀνόματα δὲν θὰ εὗρουν εὐτχημον τοποθέτησιν ἐν τῇ στίχῳ. Αὕτη εἶναι ἡ ταπεινὴ μου γνώμη.

Περὶ περιθάλψεως ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ πόλεμος ὑπάρχει μετὰξὺ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς οὓς ἀνέρχεται ἡ μνήμη τῆς ἱστορίας. Ἐφ' ὅσον τὰ ἔθνη ἐπροώδευσαν εἰς τὸν πολιτισμόν, συνεπροώδυσαν ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ τοῦ πολέμου τέχνη. Τὰ ἀρχαιότατα ἐκ τῶν γνωστῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ἴνδοι εἶχον μονίμους στρατοὺς καὶ στρατιωτικὸν ὄργανισμὸν σπου-

δαῖον. Οἱ ἀρχαῖοι Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι παρέταξαν μεγίστους στρατοὺς μετὰ ἵππικου καὶ δολιμισμένων ἀρμάτων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἵτινες ὅλας μὲν τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἐβελτίωσαν, πολλὰς δὲ ἐτελειοποίησαν, μεγίστας ἐποίησαν προόδους καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου, διότι οὐ μόνον ἐβελτίωσαν τὰ τῆς τακτικῆς καὶ τοῦ δολιμισμοῦ, ἀλλ' ἀνεκάλυψαν αὐτοὶ πρῶτοι τοὺς ἀμεταβλήτους τῆς στρατηγικῆς κανόνας. Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου ὀπισθοδρόμησε κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρότη-

τος ἐν Εὐρώπῃ, ἵνα εἰσέλθῃ αὖθις εἰς τὸ στάδιον τῆς προόδου μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ὡστε ἐκ τῆς ἱστορίας διδασκόμεθα, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶναι, ὡς τινες λέγουσι, τὸ προῖν τῆς βελτιότητος, ἀλλὰ γεγονός συμφορῆς οὕτως εἰπεῖν τῇ ἀνθρωπότητι, ἀκολουθῶν τὰς τύχας αὐτῆς. Εἰς τὴν ἱστορίαν βλέπομεν τὸν πόλεμον γινόμενον τὸ μέσον ἐνίοτε μὲν προόδου, ἄλλοτε δὲ ὀπισθοδρομήσεως. Οὐχ ἦττον αἰετοῦ ὁ πόλεμος ἐθεωρήθη δικαίως ὡς ἡ μεγίστη τῶν καστρίων τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ ἀμφοτερόναι προσέφερον ἴσως ὑπηρεσίας τινὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰς τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κόσμον, ὅπως αἱ ἀναχωγαὶ τοῦ Θεοῦ (*trêves de Dieu*) εἰς τὴν μεσαιωνικὴν Εὐρώπην. Οὐδένα ὅμως οἱ θεσμοὶ οὗτοι παρεκώλυσαν σπουδαῖον πόλεμον. Κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς εἰρήνης ἦτις ἐβασίλευσεν ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Ναπολέοντος ἄχρι τοῦ ἀνατολικοῦ πολέμου τοῦ 1853 (ἐξαίρεται δευτερευόντων τινῶν πολέμων), πλείστοι ἐκ τῶν μᾶλλον πεφωτισμένων ἀνδρῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐπίστευον, ὅτι μεγάλοι πόλεμοι δὲν ἦδύναντο πλέον νὰ λάβωσι χώραν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, καὶ ὅμως ἕκτοτε ἐγένοντο οἱ συνεχέστεροι καὶ φονικώτατοι τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πολέμων. Ἡδῶν δὲ παριστάμεθα μάρτυρες ἐνδὸς τῶν φοβεροτάτων πολέμων οἵτινες ποτὲ ἐγένοντο. Ἀπέναντι τῶν γεγονότων τούτων δεόν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παιδαριώδεις ὅπως αἱ προσπάθειαι τῶν *Κουακέρων* καὶ τῶν *φιλειργητικῶν συνόδων*, ὅπως παιδαριώδης ὅπως ἦτο καὶ ἡ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀξίωσις τοῦ ἀγαθοῦ Ἀββάτου de Saint-Pierre, ὅτι εἶρε τὸν τρόπον τῆς ἐξασφαλίσεως ἀδικαίπτου εἰρήνης διὰ τῆς ἀνιδρύσεως ἀνωτάτου τινὸς τῶν ἔθνων δικαστηρίου, μέλλοντος νὰ λύῃ ἀνεκλήτως τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοράς! Οἱ πρακτικῶς ἐπὶ τῶν πραγμάτων κρίνοντες ὀφείλουσι νὰ προσπληθῶσι μὲν παντοιοτρόπως περὶ τῆς δυνατῆς ἀποσοδήσεως τῶν αἰτίων πολέμου τινὸς, ἐπιστάντος δ' αὐτοῦ νὰ φροντίζωσι τὸ κατὰ δύναμιν περὶ τῆς περιθάλψεως τῶν θυμάτων αὐτοῦ.

Αἱ πρῶται ἀπρχαὶ τῆς τέχνης τοῦ περιποιηθῆναι τοὺς τραυματίας ἀνάγονται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Βεβαίως δὲν ἐστεροῦντο γνωστέων τινῶν χειρουργικῶν οἱ ἀρχαιότεροι ἀνατολικοὶ λαοί, καὶ ἰδίως οἱ Αἰγύπτιοι. Πλὴν παρ' Ἑλλησι τὸ πρῶτον ἀνευρίσκουμεν εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους τὰς ἀληθεῖς ἐπιστημονικὰς βάσεις τῆς χειρουργίας, ἧδη δὲ παρ' Ὀμηρῷ ἀπαντῶμεν τὴν πρῶτην ἀξίαν λόγου στρατιωτικὴν χειρουργίαν ἐξασκουμένην παρὰ χειρουργῶν ἐμπείρων καὶ μεγάλως τιμωμένων. *Ἰητρός γάρ ἀνήρ πολ. ἰλῶν ἀντάχιος ἄ. ἰλῶν*, εἶπεν ὁ Ἰδομενεύς. Ἐν τῷ πολιορκουντι τὴν Τροίαν ἑλ-

ληνικῶ στρατοπέδῳ διαπρεπέστατοι ἱατροὶ ἦσαν οἱ δύο τοῦ Ἀσκληπιοῦ υἱοί, ὁ Μαχάων καὶ ὁ Πυδαλείριος. Παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπιστεύετο, ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς κατ' ἐξοχὴν ἠσχολήθη εἰς τὴν χειρουργίαν καὶ θαυμαστάς ἐπέτυχε θεραπείας διὰ τοῦ σιδήρου, διὰ τοῦ πυρός καὶ διὰ τῶν φαρμάκων. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον οἱ τραυματιζόμενοι ἐτύγχανον παρευθὺς τῆς δεούσης ἱατρικῆς περιποιήσεως καὶ θεραπείας παρὰ τῶν δύο Ἀσκληπιαδῶν καὶ παρ' ἄλλων ἱατρῶν, οἵτινες ἦσαν ἥρωες ποιμένες *λαῶν*, συναγωνιζόμενοι μετὰ τῶν ἄλλων αὐτῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ θεραπεύοντες τοὺς τραυματίας. Πρακτηρήσεως ἀξίον εἶναι, ὅτι αἱ στοιχειώδεις χειρουργικαὶ γνώσεις φαίνονται λίαν διαδεδομέναι τότε παρ' Ἑλλησι καὶ Τρωσι, διότι συχνάκις ἐλλείπει ἱατρῶν οἱ ἥρωες θεραπεύουσιν ἀλλήλους, ὡς ὁ Πάτροκλος τὸν Εὐρύπυλον, ὁ Τρῶς Ἀγήνωρ τὸν φίλον αὐτοῦ ἄνακτα ἥρωα Ἐλενον, ὁ Σθένελος τὸν Διομήδην, ὁ Πελάγων τὸν Σαρπηδόνα. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἀφροδίτη πληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Διομήδους (διότι οἱ Θεοὶ ἦσαν μὲν ἀθάνατοι, οὐχὶ ὅμως καὶ ἄτρωτοι), τυγχάνει ἐν τῷ Ὀλύμπῳ θεραπείας παρὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς Διώνης. Ἀπ' ἀρχαιοτάτων δὲ χρόνων παρ' Ἑλλησι, θεαὶ καὶ εὐγενέσταται δέσποιναι ἐπεχειροῦν τὴν θεραπείαν τῶν πασχόντων, ἀξιωματικῶν παρέχουσαι παράδειγμα εἰς τὰς εὐγενεῖς Κυρίας τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Θεοὶ εἶχον τὸν ἱατρὸν αὐτῶν, τὸν Παιήωνα, ὅστις ἐθεράπευε τοὺς ἀθανάτους κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Μαχάωνος καὶ τοῦ Πυδαλείριου, ἦτοι δι' ἡπίων φαρμάκων. Οἱ νεώτεροι ἐμελέτησαν καὶ ἀνέλυσαν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς νεωτέρας χειρουργικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης τὴν παρ' Ὀμηρῷ χειρουργίαν, ἀνεγνώρισαν δὲ ταύτην ὡς ἔχουσαν σπουδαίαν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν. Ἡ θεραπεία τῶν τραυματιῶν, οἷαν περιγράφει αὐτὴν ὁ ποιητής, ἐξετελεῖτο ἢ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἢ ὑπὸ τὴν σκηνήν. Συνίστατο δὲ εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ βέλους ἢ τοῦ βλήματος, εἰς τὴν ἐκμύζησιν τοῦ αἵματος, εἰς τὴν ἐπιβολὴν ἡπίων φαρμάκων, ἦτοι καταπραυντικῶν τῶν πόνων (*τῶν μελαινάων ὀδονάων*), ἐπὶ τέλει δ' εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐπιδέσμων. Ἐν πολλοῖς ἢ τοπογραφικῆ ἀνατομικῆ παρ' Ὀμηρῷ εἶναι τόσον ἀκριβῆς ὅσον καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμῃ. Ἐκ τούτων γίνεσθαι δῆλον, ὅτι ὁ πολιορκῶν τὴν Τροίαν Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν ἐσπερεῖτο ἱατρικῆς βοήθειας, ἀνεπάρκους μὲν ἴσως, ἀλλ' ὅπως δῆποτε πολλοῦ λόγου ἀξίας. Οἱ Ῥωμαῖκοὶ στρατοὶ, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οὐκ ὀλίγοι Εὐρωπαϊκοὶ στρατοὶ, ἐγένοντο ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην πολὺ κατώτεροι τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Κρίτσι δὲ ὁ Ὀμηρὸς δὲν παρέχει πληροφορίας περὶ τῶν Τρωϊκῶν ἱατρῶν, ὅμως ἐξ ἀναλογίας καὶ

ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παραδείγματος τοῦ Ἀγήνορος εἰκάζομεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ δὲν ἐστεροῦντο ἱατρικῆς καὶ χειρουργικῆς θεραπείας.

Μεταδιδόντες ἀπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους δυνάμεθα νὰ χρονολογήσωμεν τὴν εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ τραυματίας χρηρηγομένην ἐπιστημονικὴν θεραπείαν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἀκμάσαντος ἐνδόξου γάλλου χειρουργοῦ Ambroise Paré, ὅστις θεωρεῖται ὡς ὁ καθιδρυτὴς τῆς νεωτέρας χειρουργίας καὶ ὡς ὁ ἀρχαιοτάτος τῶν στρατιωτικῶν ἱατρῶν τῆς νεωτέρας Εὐρώπης. Περιοριζόμεθα μόνον νὰ υπομνήσωμεν, ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ τῶν συνεχῶν μεγάλων πολέμων ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας, ἐπὶ τῆς Ὑπατίας καὶ ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, ὀφείλονται αἱ πρῶται σπουδαϊόταται ἐπὶ τοῦ προκειμένου βελτιώσεις. Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην παρὰ τοῖς Γάλλοις στρατιωτικὴ χειρουργία, ἐκπροσωπούμενη εἰς τὰ ἐνδόξα ὀνόματα τοῦ Desgenettes, τοῦ Percy καὶ τοῦ Larrey, ὑπῆρξεν ἀνταξίᾳ ἀληθῶς τῆς ἡρωϊκῆς ἐκείνης ἐποχῆς. Ἀληθῶς οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι καὶ οἱ τοῦ υγιονομικοῦ κλάδου συνάδελφοὶ αὐτῶν δὲν ἦσαν μόνον ἱατροὶ ἐμπειροτάτοι, ἀλλ' ἀληθεῖς ἥρωες. Ἡ ἀτάραχος αὐτῶν ἀνδρία ἦτον ἀνωτέρα τῆς ἐνθουσιώδους ἀνδρίας τοῦ στρατιώτου, ἡ δ' αὐταπάρνησις αὐτῶν δὲν ἐγνώριζεν ὄριον. Κατὰ τὴν ἐν Ἰόππῃ ἐνσκήψασαν πανώλην ἐπὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἐκστρατείας, ὁ Desgenettes οὐ μόνον ἐπεσκεπτετο ἀταράχως τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰς προσβολθείσας ὑπὸ τῆς νόσου συνοικίας, ἀλλ' ὅπως ἔτι μᾶλλον καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα καὶ ἐνθαρρύνῃ τοὺς στρατιώτας, λαμβάνει νυστήριον καὶ κεντᾶ ἑαυτὸν κατὰ τὴν μασχάλην, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐπικρατοῦσα ἀσθένεια δὲν ἦτο πανώλης! Μικραὶ μόνον φλογώσεις ἐπηκολούθησαν, τὸ δὲ ζητούμενον ἀποτέλεσμα κατωρθώθη, ἤτοι ἡ ἐπεληθούσα ἐν τοῖς πνεύμασι τοῦ στρατοῦ ἡσυχία, ἣτις κατέστησε καὶ τὴν νόσον ἡπιωτέραν καὶ τὰς ἰάσεις συχνότερας. Εἰς τὸν Percy ὀφείλονται τὰ πρῶτα κινητὰ χειρουργεῖα, τὰ ὁποῖα ἐπιτρέπουσι τὴν ἀπονομὴν βοήθειας εἰς τοὺς τραυματίας ἤδη ἀφ' ἧς στιγμῆς πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὰ χειρουργεῖα ταῦτα ἐτελειοποίησεν ὁ Larrey. Ὁ ἀτρόμητος, φίλεργος, ἄγρυπνος καὶ ἀκάματος ἐκεῖνος ἀνὴρ παρίσταται οἷον εἰς ὁ ἰδανικὸς τύπος τοῦ στρατιωτικοῦ χειρουργοῦ. Οὐδέποτε ὑπὸ οὐδεμιᾶς περιστάσεως κατεβάλλετο ἢ ἀπεθαζόμετο. Ὁ δὲ ἐφευρετικὸς αὐτοῦ νοῦς ἐδημιούργει ἀπροσδοκῆτως μέσα περιθάλψεως καὶ σωτηρίας εἰς τὰς μᾶλλον δυσχερεῖς περιστάσεις. Ἐν τῇ νήσῳ Lohbau ἐστερεῖτο κρέατος πρὸς κατασκευὴν ζωμοῦ, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἐκινδύνουν ν' ἀποθάνωσιν οἱ ἐξηντλημένοι ἀθηνεῖς. Ἐσφαξὲς λοιπὸν τοὺς ἰδίους ἵππους, ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχον μαγειρικὰ

σκεύη, ἔθρασε τὸ κρέας ἐντὸς θωράκων, ἐπενόησε δὲ ν' ἀρτύσῃ τὸν ζωμὸν διὰ πυρίτιδος ἐν ἑλλείψει ἄλατος. Καὶ τὸν πρῶτον μὲν κύαθον τοῦ πόματος τούτου ἔλαβεν ὁ στρατάρχης Μασσένας, τὸ δ' ἐπίλοιπον διενεμήθη εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ὁποίους μεγάλως ὠφέλησεν ὁ ἀρεϊμάνιος τῷ ὄντι οὗτος ζωμός. Περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρὸς ὁ πανηγυριστὴς αὐτοῦ, ὁ εὐγλωττος Pariset ὀρθῶς εἶπεν, ὅτι «ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐνδόξων συμβάντων, ἅτινα θέλουσι κινήσει» τὸν θχυμασμὸν τῶν μεταγενεστέρων, ἐτήρησε» τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀξιοπρεπῶς καὶ ὑπῆρξε μέγας μεταξὺ τῶν μεγάλων.»

Πλὴν ἡ ἀφοσίωσις τῶν ἱατρῶν καὶ τῶν νοσοκόμων δὲν ἀρκεῖ, ὅπως περιθάλλῃ τόσα τοῦ πολέμου θύματα. Πρὸς συμπλήρωσιν ἐν μέρει τῶν ἑλλείψεων τούτων καθιδρύθη ὁ θεσμὸς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὅστις δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ μεγίστη προσπάθεια ἣτις ποτὲ κατεβλήθη ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας πρὸς ἀνακούφισιν τῶν τοῦ πολέμου δεινῶν. Ἡ ἴδρυσις τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἔλαβεν ἀφετηρίαν ἐκ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ πολέμου τοῦ 1859. Εἰς λόγιος Ἐλβετὸς, ὁ K. Henry Dunant ἐκ Γενεύης, ἔχων φιλανθρωπικὴν παρὰ τινῶν ἐκ τῶν συμπολιτῶν του ἐντολήν, παρέστη εἰς τὴν μάχην τοῦ Σολφερίνου, παρευθὺς δὲ μετ' αὐτὴν προσήνεγκε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς πλείστους τραυματίας. Τὰς ἐντυπώσεις καὶ παρατηρήσεις αὐτοῦ ὁ K. Dunant ἐδημοσίευσεν ἐν πονήματι ἐπιγραφομένῳ *Mia anniversary του Σολφερίνου* (Un souvenir de Solferino), ἐν ᾧ σπαράζικαρδίως περιέγραψε τὰ δεινὰ τῶν τραυματιῶν καὶ τὰ ἀτελεῖ μέσα τῆς περιθάλψεως αὐτῶν. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπροξένησε πολλὴν ἐν Εὐρώπῃ συγκίνησιν, περιέχει δὲ λεπτομερείας ὀδυνηρὰς περὶ τῆς ἀγριότητος μεθ' ἧς γίνεται ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ περὶ τῆς ἀτελείας τῶν μέσων τῆς περιθάλψεως τῶν ἀτυχῶν θυμάτων. «Οὐδενὶ χαρίζεται ἡ ζωὴ, λέγει ὁ K. Dunant, εἶναι» σφαγὴ, εἶναι ἀγὼν θηρίων ἀγρίων, φρενητιῶν» ταν καὶ διψόντων αἷμα.» Τὸ ἵππικὸν καὶ τὸ πυροβολικὸν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐφορμᾷ ἐπὶ πεδίων κεκαλυμμένων ὑπὸ τραυματιῶν φίλων καὶ ἐχθρῶν, οὗς ἀδιαφόρως κατασυντρίβουσιν ὑπὸ τοὺς ἵππους καὶ ὑπὸ τοὺς τροχοὺς. Ἐνίοτε οἱ ἀντιμαχόμενοι φονεύουσι τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς ψυχρῶραγοῦντας. Κατὰ τὴν βεβαίωσιν τοῦ K. Dunant μετὰ τὴν μάχην τοῦ Σολφερίνου οὐκ ὀλίγοι τραυματίαι διατελοῦντες ἐν λιποθυμίᾳ ἐτάφησαν ζῶντες. Ὁ περιουσιμὸς περιηγητὴς καὶ ἱατρὸς Tournefort περιγράφων τὰ κατὰ τὴν Τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀναφέρει ὡς φρικωδέστατον δεῖγμα τῆς τῶν γενιτσάρων βαρβαρότητος, ὅτι μετὰ τὴν μάχην θάπτουσι πολ-

λάκις ζώντας τους τραυματίες αυτών. Τοῦτο ὅμως συμβαίνει σήμερα ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις στρατοῖς τῆς Εὐρώπης. Μὴ νομίση δέ τις, ὅτι εἶναι σπάνιον. Εἶναι ἀπ' ἐναντίας τόσον συνεχές, ὥστε ὁ ἀριστος ῥώστος στρατιωτικὸς ἀρχίατρος Heyfelder συμβουλεύει, ὅπως τὰ μετὰ τὴν μάχην ἀποστελλόμενα πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν ἀποσπάσματα συνοδεύωσιν ἰατροί, ὅπως μὴ θάπτωνται οἱ λιπόθυμοι καὶ νεκροφανεῖς τραυματίαι. Ἐν γένει φοικώδεις παριστᾶ ὁ συγγραφεὺς τὰς ἀγωνίας τῆς ἡμέρας τῆς μάχης καὶ τῶν μετ' αὐτὴν ἡμερῶν, ὅτε σωρεῖται ὅλοι τραυματιῶν ἀπέθνησκον ἀβοήθητοι, στερούμενοι μιᾶς σταγόνης ὕδατος ὅπως παρηγορήσωσι τὴν ἄσθεστον δίψαν αὐτῶν. Τίς δύναται νὰ συλλάβῃ ἔννοιαν τοιούτων ἀγωνιῶν! Ἐν ταῖς ἐκκλησιαίαις, ἐν ταῖς πλατείαις, ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς οἰκίαις καὶ ἐν τοῖς νοσοκομείοις τῆς Καστιλιόνης, τῆς Βρεσκίας, τῆς Κρεμόνης, τοῦ Βεργάμου, τῶν Μεδιολάνων καὶ ἄλλων πόλεων κείνται χιλιάδες τραυματιῶν Ἰταλογάλλων, καὶ ἄλλοι τοσοῦτοι εἰς τὰς ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν κατεχομένης πόλεις, οἱ δὲ ἰατροί, καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐθελονταὶ νοσοκόμοι δὲν ἐπαρκοῦσιν ὅπως νοσηλεύσωσιν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος τοσούτων πασχόντων. Οἱ ἄφευκτοι ἀκρωτηριασμοὶ πλείστων τραυματιῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἐπικειμένου ἐν γαγγραινῆς θανάτου εἶναι ἡ ἀφορμὴ γοερῶν σκηνῶν. Τὰ ἀνασθητήρια δὲν ἐπιτυχάνουσι πάντως, εἰς πολλοὺς δὲ προκλοῦσι σπουδαίας νευρικὰς κρίσεις. Ἡ ἐν Σολφερίνω τὴν 24 Ἰουλίου 1859 συναφθεῖσα μάχη διήρκεσεν ἀπὸ ὄρθρου βραδὸς μέχρι ἐσπέρας. Οἱ μαχηταὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὑπολογίζονται εἰς τριακοῖς περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν. Κατὰ τοὺς ἐπισήμως δημοσιευθέντας ἀριθμοὺς ἔπεσον κατ' αὐτὴν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν φονευμένοι καὶ τραυματίαι 3 ἀντιστρατάρχαι (feld-maréchaux), 9 στρατηγοί, 1566 ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ (ἐξ ὧν 630 αὐστριακοὶ καὶ 936 γαλλοσάρδοι), καὶ περίπου 40,000 στρατιῶται καὶ ὑπαξιωματικοί. Ἡ περιθάλψις τοσούτων τραυματιῶν ἦτο τόσῳ μᾶλλον ἀνέφικτος ὅσο μείζιστος ἦτο ἡδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενῶν ἐν τοῖς ἀντιμαχομένοις στρατοῖς. Ἀπὸ τῆς 15 μέχρι τῆς 31 αὐγούστου 1859 ὑπελογίσθησαν εἰς 49,665 οἱ εἰς τὰ νοσοκομεία τῆς Βρεσκίας εἰσελθόντες ἀσθενεῖς στρατιῶται, ἐξ ὧν οἱ 19,000 ἀνῆκον εἰς τὸν γαλλοσαρδικὸν στρατὸν, οἱ δ' αὐστριακοὶ εἶχον περίπου 20,000 ἀσθενεῖς στρατιῶται, εἰς τὰ νοσοκομεία τοῦ Βενετικῶν. Ὡς αἰετοτε, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς προκειμένης περιστάσεως βλέπομεν τοὺς ἰατροὺς διακρινομένους ἐπὶ ἀκαταβλήτῳ ζήλῳ καὶ ἀπολύτῳ αὐταπαρνήσει. Δυστυχῶς ὅμως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτον ἀνεπαρκέστατος. Κατὰ τὰς ὀκτὼ πρῶτας ἡμέρας οὐδεμιᾶς ἐτύγχανον θεραπείας ἢ καὶ ἀπλῆς περιθάλ-

ψεως ἐκείνοι οὗς οἱ ἰατροὶ δι' ἐνὸς ἐμφαντικοῦ νεύματος ὑπεδείκνυον ὡς θανατηφόρος τετραυματισμένους, διότι ἕνεκα τῆς πληθύος τῶν τραυματιῶν αἱ φροντίδες τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν νοσοκόμων συνεκεντροῦντο εἰς τοὺς παρέχοντας ἐλπίδα σωτηρίας. Οὕτω δὲ πλείστοι ὑπὲρ τῆς τιμῆς τῆς σημαίας τῶν θανατηφόρως τραυθέντες στρατιῶται, ἀπέθανον ἐγκατελελειμμένοι καὶ μὴ τυχόντες ὡς ἀμοιβῆς οὔτε κἀνελάχιστης κατὰ τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς τῶν στιγμᾶς ἐνδείξεως οἴκτου. Ἄλλ' ἐπιτραπέιτω ἡμῖν νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα περικλοπᾶς τινὰς ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ K. Dunant.

«Τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου ὁ ἀριθμὸς τῶν τραυματιῶν ἐπὶ τοσοῦτον αὐξάνει, ὥστε ἡ Διοίκησις καὶ οἱ κάτοικοι καὶ τὸ ἐν Καστιλιόνη καταλειφθὲν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν περιθάλψιν αὐτῶν. Τότε δὲ ἄρχονται σκηναὶ ἐπίσης ἀξιοθρήνητοι καίτοι ὅλως διάφοροι τῶν τῆς προτετραίας.

«Ἐπάρχουσι τρόφιμα καὶ ὕδωρ καὶ ὅμως οἱ τραυματίαι ἀποθνήσκουσι τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης· ὑπάρχει μοτὸς ἐν ἀφθονίᾳ, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι χεῖρες ἱκαναί, ὅπως ἐπιθέσωσιν αὐτὸν ἐπὶ τῶν πληγῶν. Οἱ πλείστοι τῶν ἰατρῶν ἠναγκάσθησαν ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς Καθράνκ, οἱ νοσοκόμοι εἰσὶν ἀνεπαρκεῖς καὶ αἱ χεῖρες ἐλλείπουσιν ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμῇ. . . .

«Ὅποιαις ἀγωνίαις, ὁποῖαις ὀδύνας βλέπομεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 25, 26 καὶ 27. Αἱ πληγαὶ, ἐρεθισθεῖσαι ἐκ τοῦ καύσωνος καὶ τοῦ κνιοροτοῦ καὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὕδατος καὶ πάσης θεραπείας, ἔγιναν ἀλγαινόταται· δηλητηριώδεις ἀναθυμιάσεις διαφθίρουσι τὸν ἀέρα, εἰ καὶ πᾶσαν καταβάλλει προσπάθειαν ἡ ἐφορεία ὅπως διατηρῆ ἐν καλῇ καταστάσει τὰ νοσοκομεία· τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν νοσοκόμων, τῶν βοηθῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν καθίσταται ἐπακισθητότατον, καθότι αἱ εἰς Καστιλιόνην διευθυνόμεναι πομπεῖαι ἐξακολουθοῦσι φέρουσαι ἀνὰ πᾶν τέταρτον τῆς ὥρας νέους τραυματίας, καίτοι δὲ μεγάλην ἀναπτύσσει δραστηριότητα ἡ ἐφορεία μεταβιβάζουσα τῇ βοήθειᾳ ἰδιωτῶν τινῶν τραυματίας εἰς Brescia δι' ἀμαξῶν συρομένων ὑπὸ βοῶν, καὶ πάντες δὲ οἱ κάτοικοι ὅσοι ἔχουσιν ἀμαξῶν προσφέρουσιν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν τραυματιῶν καὶ παρακληθῆναι οὗς ἐμπιστεύονται αὐτοῖς ἀξιωματικοῦς, αἱ ἀναχωρήσεις ἐλαττοῦνται πολὺ τῶν ἐλεύσεων καὶ ἡ ἐπισώρευσις ἀδιαλείπτως αὐξάνει.

«Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ἐκκλησιῶν ἢ τῶν νοσοκομείων τῆς Καστιλιόνης κατετέθησαν παραλλήλως τραυματίαι πάσης ἐθνικότητος, γάλλοι καὶ ἄραβες καὶ γερμανοὶ καὶ σλαῦοι. Τινὲς ἐξ αὐτῶν τοποθετηθέντες προσωρινῶς εἰς τὸ ἐνδύτατον τῶν παρεκκλησιῶν ἀδυνατοῦσι νὰ κινήσωσιν, ἄλλοι δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ

ἐξέλλωσι τοῦ ὁποίου κατέχουσι γενοῦ χώρου. Ἄ-
 ρί και βλασφημῆσαι και οἰμωγαὶ πληροῦσι τοὺς
 θόλους τῶν ἱερῶν τούτων ἀσύλων. «ὦ κύριε,
 πόσον πάτχω, μοὶ ἔλεγον τινὲς τῶν δυστυχῶν
 ἐκείνων· μὰς ἐγκαταλείπουσι, μὰς ἀφίνουσι ν'
 ἀποθάνωμεν ἔλεεινῶ τῷ τρόπῳ και ὅμως ἐπο-
 λεμήσαμεν καλῶς.» Εἰ και τόσους ὑπέστησαν
 κόπους, και τόσας διήλθον νύκτας ἄϋπνοι, δὲν
 εὐρίσκουσιν ἀνάπαυσιν· ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των ἐ-
 πικαλοῦνται τὴν βοήθειαν ἱατροῦ ἢ κυλίουται
 ἐξ ἀπογνώσεως· ἐν σπασμοῖς, οἱ ὁποιοὶ ἀπολή-
 γουσιν εἰς τέτανον και εἰς θάνατον. Στρατιῶται
 τινὲς, φανταζόμενοι ὅτι τῷ ἐπὶ τῶν πυλῶν αὐ-
 τῶν πληγῶν χεόμενον ψυχρὸν ὕδωρ παράγει
 σκώληκας, δὲν ἀφίνουσιν οὔτε τοὺς ἐπιδέσμους
 αὐτῶν νὰ βρέξωσιν· ἄλλοι, ἀφοῦ ἔτυχον τῆς κα-
 τὰλλήλου ἐπιθέσεως ἐν τοῖς χειρουργείοις, δὲν
 ἀπῆλθυσαν πλέον ἄλλην διαρκούσης τῆς ἐν Κα-
 στιλιόνῃ ἀνγκαστικῆς αὐτῶν διαμονῆς, οἱ δ'
 ἐπίδεσμοι αὐτῶν λίαν ἐσφιγμένοι ὄντες ὅπως ἀν-
 θέξωσιν εἰς τοὺς κλονισμοὺς τῆς πορείας και μὴ
 ἀνανεωθέντες· οὐδὲ ὑπολυθέντες, κατήτησαν
 βάσκανος δι' αὐτούς. Οὗτοι ἔχοντες τὸ πρόσωπον
 μελανὸν ἐκ τῶν μυιῶν τῶν ἐπικαθημένων εἰς
 τὰς πληγὰς των, στρέφουσι πανταχόσε βλέμ-
 ματα ἀπελπισμένα οὐδεμίαν ἀπολαμβάνοντες
 ἀπάντησιν. Περ' ἐκείνοις, ὁ μανθῆας, τὸ ὑπο-
 κάμισον, αἱ σάρκες και τὸ αἶμα ἐσχημάτισαν
 μίγμα ὅπου ἐνεκατέστησαν οἱ σκώληκες· πολ-
 λοὶ φρίττουσιν ἀνκαλογοιζόμενοι ὅτι θέλουσι κα-
 ταράγει αὐτούς· οἱ σκώληκες οὗτοι, τοὺς ὁποίους
 νομίζουσιν ἐξερχομένους τοῦ σώματός των, ἐνῶ
 προέρχονται ἐκ τῶν ἀπείρων μυιῶν τῶν λυμαινο-
 μένων τὸν ἀέρα. Ἐνταῦθα βλέπω στρατιώτην
 ἐντελῶς παρκαμορφωμένον, οὗ ἡ γλῶσσα ὑπερ-
 μέτρως ἐξέρχεται τῆς τεθραυσμένης και ἐσχι-
 σμένης σιαγόνος· κινεῖται και προσπαθεῖ ν'
 ἀνορθωθῆ βρέχω διὰ ψυχροῦ ὕδατος τὰ ξηρὰ
 αὐτοῦ χεῖλη και τὴν ἐσκληκυῖαν γλῶσσαν, λαμ-
 βάνω ὀλίγον μοτὸν, ἐμβάπτω αὐτὸν ἐντὸς τῆς
 ὕδρας τῆς κατόπιν μου κομιζομένης και θλίβω
 τὸ ὕδωρ τοῦ σπόγγου τούτου ἐν τῇ ἀμόρφῳ ὀπῆ,
 τῇ ἀναπληροῦση τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἰδοὺ ἕτερος
 δυστυχὴς τοῦ ὁποίου ἡ σπάθη ἀφῆρεσε μέρος
 τοῦ προσώπου· ἡ ρίς, τὰ χεῖλη, ὁ πῶγων ἔχω-
 ρίσθησαν τοῦ λοιποῦ προσώπου· μὴ δυνάμενος
 νὰ ὁμιλήσῃ και τυφλὸς σχεδὸν ὢν, χειρονομεῖ
 και διὰ τῆς τοιαύτης λυπηροτάτης παντομιμι-
 κῆς, συνοδευομένης ὑπὸ φθόγγων ἀνάρθρων, ἐ-
 φελκίζει τὴν προσοχὴν· τῷ δίδω νὰ πῆ και ῥί-
 πτω ἐπὶ τοῦ αἵματοφόρου προσώπου του ὀλί-
 γας σταγόνας καθαρῶ ὕδατος. Ἄλλος πάλιν,
 ἔχων ἀνοικτὸν τὸ κρανίον ἐκπνέει ἐπιχέων τὸν
 μυελὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς ἐκκλησίας·
 οἱ σύντροφοὶ του ἀπωθοῦσιν αὐτὸν διὰ τοῦ πο-
 δός, ἵνα μὴ ἐμποδίζῃ τὴν διάβασιν· προστα-
 τεύω αὐτὸν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς

και καλύπτω διὰ βινομάκτρον τὴν ἀθλίαν κε-
 φαλήν, ἣν κινεῖ ἐτι ἀσθενῶς.

«Εἰ και ἐκάστη οἰκία ἔγινε νοσηλευτήριον,
 και ἐκάστη δὲ οἰκογένεια εἶχεν ἱκανὴν φροντίδα
 τὴν περιθαλψίν ὧν παρέλαβεν ἀξιοματικῶν,
 κατῶρθωσα ὅμως ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς κυριακῆς
 νὰ συναθροίσω ἀριθμὸν τινα γυναικῶν ἐκ τῶν
 τοῦ λαοῦ, αἵτινες συντελοῦσι κατὰ δύναμιν εἰς
 τὰς καταβαλλομένης προσπάθειας πρὸς ἐπικου-
 ρίαν τῶν τραυματιῶν· τῷ ὄντι, οὔτε περὶ ἐκ-
 τομῶν πρόκειται οὔτε περὶ ἄλλης τινος ἐγγει-
 ρήσεως, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ δοθῇ
 τροφή και πρὸ πάντων ὕδωρ εἰς ἀνθρώπους ἀ-
 ποθνήσκοντας, κατὰ γράμμα, τῆς πείνης και
 τῆς δίψης· ἀφοῦ δ' ἐπιτευχθῆ τούτο, δέον νὰ
 ἐπιθεθῶσιν αἱ πληγαὶ αὐτῶν, νὰ πλυθῶσι καὶ
 αἰματόφουρα σώματά των, τὰ ὑπὸ λάσπης τὰ
 ἐντόμων κεκαλυμμένα, ταῦτα δὲ πάντα νὰ γί-
 νωσιν ἐν τῷ μέσῳ ἀηδῶν και δυσωδῶν ἀναθυ-
 μιάσεων, ἐν τῷ μέσῳ ἀτμοσφαίρας καυστηρᾶς
 και οἰμωγῶν και θρήνων.

«Ἐν τούτοις, πυρὴν ἐθελοντῶν κατηρτίσθη
 και αἱ Λομβαρδαὶ γυναῖκες τρέχουσι πρὸς ἐκεί-
 νους, οἵτινες περισσότερον τῶν ἄλλων οἰμώζου-
 σιν, εἰ και δὲν εἶναι πάντοτε οἱ μᾶλλον ἀξιολύ-
 πητοι. Προσπαθῶ νὰ ὀργανώσω ὅσον οἶόν τε
 καλλίτερον τὰς ἐπικουρίας ἐν τῇ συνοικίᾳ, ἥτις
 φθίνεται μᾶλλον ἐλλείπουσα τοιούτων, και λαμ-
 βάνω ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν μου μίαν
 τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Καστιλιόνης, κειμένην ἐπὶ
 ὑψώματος ἀριστερὰ τοῦ ἐκ Brescia ἐρχομένου
 και ὀνομαζομένην, νομίζω, Chiesa Maggiore.
 Πεντακόσιοι περίπου στρατιῶται ὑπάρχουσιν ἐν
 αὐτῇ συσσωρευμένοι και ἕκατὸν τοῦλάχιστον
 ἄλλοι κεῖνται ἐπὶ ἀχύρου ἐξω τῆς ἐκκλησίας ὑ-
 ποκάτω σκιαδός, ἣν ἔστησαν ἵνα προφυλάξωσιν
 αὐτοὺς τοῦ ἡλίου. Αἱ γυναῖκες εἰσελθοῦσαι
 προσέρχονται ἐκάστῳ αὐτῶν κρατοῦσαι ὕδρας
 και κάδους πλήρεις διαυγῶς ὕδατος, δι' οὗ παύ-
 ουσιν τὴν δίψαν και διαβρέχουσι τὰς πληγὰς. Τι-
 νὲς τῶν αὐτοσχιδίων τούτων νοσοκόμεων εἰσὶ
 κόρααι εὐεειδεῖς και χαρίεσαι· ἡ γλυκύτης και ἡ
 ἀγαθότης αὐτῶν, οἱ ἔνδακρες περικαλλεῖς ὀ-
 φθαλμοὶ των, ἡ συμπάθεια και αἱ περιποιήσεις,
 ἐνθαρρύνουσι κατὰ τι τοὺς ἀσθενεῖς και ἀνορ-
 θοῦσι τὸ ἠθικὸν αὐτῶν. Μικροὶ παῖδες ἐγγῶροι
 πηγαίνουσιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὰς πλησιε-
 στέρας κρήνας μεθ' ὕδριων, κάδων και ποτι-
 στριῶν. Τὴν διανομὴν τοῦ ὕδατος διαδέχεται
 ἡ διανομὴ ζωμοῦ, οὗ οἱ περὶ τὴν ἐφορείαν ἀ-
 ναγκάζονται νὰ παρασκευάζωσι μεγάλας ποσό-
 τητας. . . .

«Παυμεγέθη δέματα μοτοῦ ἐπετέθησαν τῆδε
 κακεῖσε, ἕκαστος δὲ δύνανται νὰ ὤφελθῆ αὐτοῦ,
 ἀλλ' αἱ ἐπίδεσμίδες, αἱ δθόναι και τὰ ὑποκά-
 μισα ἐλλείπουσιν· ὀλίγιστα ὑπάρχουσι μέσα ἐν
 τῇ μικρῇ ταύτῃ πόλει, ἔνθα διήλθεν ὁ αὐστρια-

κὸς στρατὸς, καὶ οὐδ' αὐτὰ τὰ τῆς πρώτης ἀνάγκης ἀντικείμενα δύναται τις νὰ προμηθευθῆ' ἀγοράζω ὅμως ὑποκάμισά τινα κινουρήθ' διὰ μέσου τῶν ἀγαθῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔδωκαν ἤδη ὅλα τὰ παλαιὰ αὐτῶν πανιά, τὴν δὲ πρώταν τῆς Δευτέρας πέμπω τὸν ἀμαξηλάτην μου εἰς Brescia πρὸς προμήθειαν τῶν ἀναγκαιῶν· οὗτος ἐπανερχεται μετ' ὀλίγας ὥρας φέρων ἐν τῇ ἀμάξῃ του σπόγγους, ἐπιδέσμους λινοῦς, καρφίδας, σιγάρα καὶ καπνὸν, χαρμαίηλον, μολόχην, ἀκταῖν, πορτογάλλια, ζάχαριν καὶ λεμόνια, ὥστε δυνάμεθα νὰ δώσωμεν δροισιτικὴν λεμονάδα, νὰ πλύνωμεν τὰς πληγὰς διὰ μολόχης, νὰ ἐπιθέσωμεν χλιαρὰ σωλήνια καὶ ν' ἀνανεώσωμεν τοὺς ἐπιδέσμους.

Ἐν τούτοις, ἐκερδήσαμεν νεοσυλλέκτους τινὰς, ἀρχαῖον ἀξιοματικὸν τοῦ ναυτικοῦ καὶ δύο περιγητὰς ἄγγλους, οἵτινες ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τὰ πάντα, εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, τοὺς ὁποίους δὲ διὰ τῆς βίας σχεδὸν κρατοῦμεν ἕτεροι δύο Ἄγγλοι δεικνύουσι τὸναντίον ἐξ ἀρχῆς μεγίστην ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μᾶς βοηθήσωσι· διανέμουσι δὲ σιγάρα εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς. Ἰταλὸς ἀββάτης, τρεῖς ἢ τέσσαρες περιγητὰι καὶ εἰς δημοσιογράφος ἐκ Παρισίων, ὅστις ἀναλαμβάνει ἔπειτα τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπικουριῶν ἐντὸς πλησίον κειμένης ἐκκλησίας, πρὸς δὲ τινὲς ἀξιοματικοὶ, ὧν τὸ ἀπόσπασμα διετάχθη νὰ μείνῃ ἐν Καστιλιόνῃ, δίδουσιν ἡμῖν χεῖρα βοηθείας. Ἄλλ' ἐντὸς ὀλίγου εἰς τῶν στρατιωτῶν τούτων λιποθυμεῖ ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ πολλοὶ τῶν ἄλλων ἐθελοντῶν νοσοκόμων μᾶς ἀποσύρονται ἀλληλοδιαδόχως μὴ δυνάμενοι ν' ἀνθεξέωσιν εἰς τὴν θέαν τῶν ἀλγηδόνων, τὰς ὁποίας ἀσθενῶς μόνον δύνανται ν' ἀνακουφίσωσιν. Ὁ ἀββάτης ἀπεσύρηθη καὶ αὐτὸς, ἀλλ' ἐπανερχεται φέρων πρὸς χρῆσιν ἡμῶν ἀρωματικὰ χόρτα καὶ φιαλίδας ἀλάτων· νέος τις γάλλος περιγητῆς, στενοχωρηθεὶς ὑπὸ τῆς θέας τῶν ζώντων ἐκείνων ἐρειπίων, ἀρχίζει αἴφνης νὰ κλαίῃ γοερώς. Ἐμπορος ἐκ Neuchâtel ἀφιερύεται ἐπὶ δύο ἡμέρας εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν πληγῶν καὶ εἰς τὸ γράφειν ἐπιστολάς εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν θνησκόντων. Ἀναγκάζομεθα νὰ μετριάσωμεν Βέλγου τινὸς τὸν φιλόνηρον ἐνθουσιασμὸν, ὅστις ἐπὶ τοσοῦτον ἐκορυφώθη ὥστε φοβούμεθα μήπως καταληφθῆ ὑπὸ κακοήθους πυρετοῦ (fièvre chaude), ὡς συνέβη τοῦτο εἰς ἀξιοματικὸν ἐρχόμενον εἰς Μιλάνον ὅπως μεταβῆ παρ' ἡμῶν ἀνῆκε σώματι. Στρατιωτὰι τινες τοῦ ἐν τῇ πόλει καταληφθέντος ἀποσπάσματος προσπαθοῦσι νὰ βοηθήσωσι τοὺς συστρατιώτας τῶν, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ δύνανται ν' ἀνεχθῶσι τὸ θέαμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον καταβάλλει αὐτοὺς καὶ ἐκπλήττει τὴν φαντασίαν αὐτῶν. Δεκανεὺς τοῦ μηχανικοῦ τραυματισθεὶς ἐν Μαγέντῃ, ἰαθεὶς δὲ σχεδὸν καὶ ἐπιτρέφωμεν εἰς τὸ τάγμα του, ἔχων ὅμως ἄδειαν

ὀλίγων ἡμερῶν, μᾶς συνοδεῖ καὶ μᾶς βοηθεῖ μετὰ καρτερίας, εἰ καὶ δις λιποθυμεῖ. Χρησιμοποιοῦμεν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν νοσοκομείων αἰχμαλώτους καλῶς ἔχοντας, τρεῖς δὲ ἱατροὶ αὐστριακοὶ μᾶς βοηθοῦσι. Γερμανὸς χειροῦργος, διαμείνας γενναίως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὅπως περιθάλλῃ τοὺς αὐστριακοὺς τραυματίας, ἀφοσιούται εἰς τοὺς τραυματίας ἀμφοτέρων τῶν στρατῶν...

«Μὴ μὲ ἀφίνετέ ν' ἀποθάνω!» ἀνεκραζῶν τινες τῶν δυστυχῶν τούτων, οἱ ὁποῖοι ἀφοῦ μ' ἐλάβανον τῆς χειρὸς μετ' ἐκτάκτου ζωηρότητος, ἀπέπνεον ἅμα ἐκλιπούσης τῆς ἐπιπλάστου ταύτης δυνάμεως. Νέος δεκανεὺς εἰκοσι περίπου ἐτῶν, ἔχων γλυκὴ καὶ ἐκφραστικὴν τὸ πρόσωπον, ἐπληρώθη ὑπὸ σφαίρας κατὰ τὸν ἀριστερὸν λαγόνῃ· ἡ κατὰστασις αὐτοῦ δὲν παρέχει ἐλπίδας, ἐννοεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἴδιος· ἀφοῦ ἐβοήθησα αὐτὸν νὰ πῆ, μ' εὐχαριστεῖ καὶ δακρύων προσθέτει· «Ἄ κύριε, ἂν ἐδύνασθε νὰ γράψητε εἰς τὸν πατέρα μου νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα μου!» Ἐσημείωσα τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τῶν γονέων του, μετ' ὀλίγας δὲ στιγμὰς ἀπέθανε. Γέρων λοχίας, ἀρχαιοτάτος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, μοὶ ἔλεγε μετὰ μεγίστης θλίψεως καὶ πικρίας· «Ἐὰν μὲ ἐθεράπευσον ἐγκαιρῶς, ἤθελον ζῆσαι, ἐνῶ ἀπόψε δὲν θὰ ὑπάρχω πλέον» καὶ τῷ ὄντι τὸ ἐσπέρας ἀπέθανε.

«Δὲν θέλω ν' ἀποθάνω», ἀνεκραζέει ἐντόνος ἀτυχῆς στρατιώτης τῆς αυτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ὅστις πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἦν πλήρης ἰσχύος καὶ βώμης, νῦν δὲ θανατηφόρος πληγωμένος καὶ αἰσθανόμενος ὅτι ὁ θάνατος ἦτο ἀναπόφευκτος· ἀνθίστατο καὶ ἐπάλαιε κατὰ τῆς μαύρης ταύτης βεβαιότητος· τῷ ὄμιλῳ, μὲ ἀκούει, καταπραῦνεται, παρηγορεῖται καὶ ἀναμένει τὸν θάνατον μετὰ παιδικῆς ἀπλότητος. Εἰς τὸν μυχὸν τῆς ἐκκλησίας, πλησίον τοῦ βωμοῦ, ἀριστερὰ, στρατιώτης κεῖται ἐπὶ ἀχύρου· τρεῖς σφαῖραι ἐτραυματίσαν αὐτὸν, ἡ μὲν κατὰ τὸν δεξιὸν λαγόνῃ, ἡ δὲ κατὰ τὸν δεξιὸν ὤμον, ἡ τρίτη δὲ ἔμεινε ἐν τῇ δεξιᾷ του κνήμῃ· εἶναι Κυριακῆ, αὐτὸς δὲ βεβαιῶς ὅτι ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς οὐδὲν ἔφαγε· ξηρὰ λάσπη καὶ θρόμβοι αἵματος καλύπτουσι αὐτόν· τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ καὶ τὸ ὑποκάμισον εἰσὶ κατεσχιμμένα. Ἀφοῦ ἐπλυνῃ τὰς πληγὰς του καὶ τῷ ἔδωκα ὀλίγον ζωμὸν καὶ ἐτύλιξα αὐτὸν μετ' ἐφαπλώματος, ἀσπάζεται τὴν χεῖρά μου μετὰ μεγίστης εὐγνωμοσύνης

«Παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας κεῖται Οὐγγρος, ὅστις ἀδιακόπως βοᾷ ζητῶν ἰταλιστὴ ἱατρὸν διὰ φωνῆς σπαραξικαρδίου. Κέρματα μύδρων ἠυλάκωσαν τὴν σπῆν καὶ τὴν ράχιν καὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ, φαίνονται δὲ ἐρυθραὶ καὶ σπαίρουσαι αἱ σάρκες αὐτοῦ· τὸ ἐπίλοιπον τοῦ σώματος εἶναι ἐξογκωμένον καὶ μελανὸν καὶ

πρασινοπών' δὲν δύναται οὔτε ν' ἀναπαυθῆ οὔτε νὰ καθήσῃ. Ἐμβάπτω μοτὸν ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος καὶ προσπαθῶ νὰ τῷ παρασκευάσω ἐξ αὐτοῦ κοίτην, ἀλλ' ἡ γάγγραινα ἐντὸς μικροῦ ἐπιφέρει τὸν θάνατον. Ὀλίγον ἀπώτερον Ζουάβης κλαίει πύρινα δάκρυα καὶ ἀναγκάζομαι νὰ παρηγορήσω αὐτὸν ὡς μικρὸν παιδίον. Οἱ προηγούμενοι κόποι, ἡ ἔλλειψις τροφῆς καὶ ἀναπαύσεως, ὁ ἐκ τῆς νόσου προκίπτων ἐρεθισμὸς καὶ ὁ φόβος μήπως ἀποθάνωσιν ἀβοήθητοι, ἀνέπτυξαν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀνδρειότεροις στρατιώταις εὐκισθησίαν τινὰ νευρικὴν ἐκφραζομένην δι' οἰμωγῶν καὶ δολογυμῶν. Ἡ πρωτίστη αὐτῶν σκέψις, δσάκις δὲν ἔπασχον ὑπερμέτρως, ἦν ἡ μήτηρ των καὶ ὁ φόβος τῆς ὁποίας ἤθελε δοκιμάσει θλίψεως μινθάνουσα τὴν τύχην αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ λαϊμοῦ στρατιώτου τεθνεώτος ἐκρέματο εἰκὼν γυναικὸς προβεδηκνίας, τῆς μητρὸς του βεβαίως, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐκράτει αὐτὴν ἐπὶ τῆς καρδίας του.

«Παρὰ τὸν τοῖχον, ἑκατὸν περίπου στρατιώται καὶ ὑπαξιωματικοὶ τυλιγμένοι ἐν τοῖς ἐραπλώμασιν αὐτῶν, κείνται εἰς δύο σειρὰς παραλλήλους. Οὗτοι πάντες, ἔτυχον περιθάψεως, ἡ διανομὴ ζωμοῦ ἔγινεν, εἶναι δὲ ἦττοι καὶ ἤρεμοι καὶ παρατηροῦσί με διερχόμενον. Αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν στρέφονται πρὸς τὰ δεξιὰ δσάκις πηγαίνω δεξιὰ, πρὸς τ' ἀριστερὰ δσάκις πηγαίνω ἀριστερὰ, εἰλικρινῆς δὲ εὐγνωμοσύνη ἐξελικνίζεσθαι ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν. Αὐστηρικὸς στρατιώτης, δεκκενέας περίπου ἑτῶν, εὐρισκόμενος μετὰ 40 συμπολιτῶν του εἰς τὸ ἐνδύτατον τῆς ἐκκλησίας, ἔμεινεν ἄσιτος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπώλεσε μὲν τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν, ἔχει δὲ πυρετὸν καὶ δὲν δύναται νὰ ὀμιλήσῃ· μόλις λαμβάνει ὀλίγον ζωμόν. Αἱ περιποιήσεις ἡμῶν ἀναζωογονοῦσιν αὐτὸν καὶ μετὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας δυνάμεθα ν' ἀποστείλωμεν αὐτὸν εἰς Βρεσσία. «Ἐτερος αἰχμάλωτος πυρέστων ἐφελκείε τὴν συμπάθειαν ἡμῶν» εἶναι μόλις εἴκοσιν ἑτῶν καὶ ὅμως αἱ τρίχες του εἰσὶ λευκαί· ἔλευκάνθησαν τὴν ἡμέραν τῆς μάχης.»

Εὐτυχῶς αἱ σπραξικάρδιοι περιγραφαὶ τοῦ K. Dunant δὲν ἔμειναν ἄκαρποι. Τὸ πόνημα αὐτοῦ ἔλαβε ταχύτατα μεγίστην διάδοσιν, καὶ ἐπροξένησεν ἀπανταχοῦ τῆς Εὐρώπης μεγίστην συγκίνησιν. Ἡ ἰδέα τῆς καθιδρύσεως ἑταιρίας ἐπικούρου τῶν στρατιωτικῶν τραυματιῶν συνεζητήθη τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ τὴν 9 φεβρουαρίου 1863 ἐν τινι συνεδριάσει τῆς αὐτῆς: «Ἐταιρίας τῆς κοινῆς ὠφελείας,» ἔλαβε δ' αὕτη πρώτην ἀπαρχὴν πραγματοποιήσεως κατὰ τὸν ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ τῆς συστάσεως αὐτῆς «Διεθνούς ἐπιτροπῆς ἐπικούρου τῶν στρατιωτικῶν τραυματιῶν.» Ἡ διεθνὴς αὕτη ἐπιτροπὴ ἐνήργησε παρὰ ταῖς κυβερνήσεσιν ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως, κανονίζουσης

νέον οὕτως εἰπεῖν δίκαιον τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Γενεύης ἀπήντησε σχεδὸν ἀπανταχοῦ ζωηρὰν συμπάθειαν, ἰδίᾳ δ' ἔτυχε τῆς συντόμου συνδρομῆς τοῦ Ἑλβετικοῦ Ὀμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων. Ἡ ἐπιζητούμενη διεθνὴς σύμβασις ὑπεγράφη ἐν Γενεύῃ τὴν 22 αὐγούστου 1864, καὶ γνωστὴ ὑπάρχει μετὰ τῶν διεθνῶν κειμένων ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σύμβασις τῆς Γενεύης* (Convention de Geneve). Αἱ ἀρχαί, αἱ διατυπωθεῖσαι ἐν τῇ συμβάσει τῆς Γενεύης καὶ ἐν τῇ προσθέτῳ αὐτῇ πράξει, τῇ υπογραφείσῃ ἐκεῖσε τὴν 20 ὀκτωβρίου 1868, εἰσὶ ἐν περιλήψει αἱ ἐξῆς. Τὰ χειρουργεῖα, τὰ στρατιωτικὰ νοσοκομεῖα, τὰ κινήτὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ ἄλλα πρόσκαιρα καταστήματα τὰ ἀκολουθοῦντα τοῖς στρατοῦς ὅπως παραλάβωσιν ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας, κηρύττονται οὐδέτερα καὶ ὡς τοιαῦτα μένουσιν ἀνενόχλητα καὶ προστατεύονται παρὰ τῶν διαμαχομένων, ἐν ὅσῳ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτοῖς ἀσθενεῖς καὶ τραυματία. Τὸ προσωπικὸν τῶν νοσοκομείων, τῶν χειρουργείων κτλ., ἦτοι οἱ ἐπιμεληταί, οἱ περὶ τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν, τὴν διοίκησιν καὶ τὴν μεταφορὰν τραυματιῶν, ὡς καὶ οἱ ἱερεῖς μετέχουσι τῶν εὐεργετημάτων τῆς οὐδετερότητος. Ὅσοι τῶν κατοίκων συνδράμωσι τοὺς τραυματίας μένουσιν ἀνενόχλητοι καὶ ἐλεύθεροι. Οἱ στρατηγοὶ τῶν διαμαχομένων δυνάμεων ἔχουσι τὸ καθήκον νὰ ἐκκαλῶσι τὴν φιλικὴν τῶν κατοίκων, προσιδοποιοῦντες αὐτοὺς περὶ τῆς συνεπομένης οὐδετερότητος. Πᾶς τραυματίας περιβαλλόμενος ἐν οἰκίᾳ προστατεύει αὐτήν. Ὁ κάτοικος ὁ παραλαβὼν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ τραυματίαν ἀπαλλάττεται τῆς υποχρεώσεως τοῦ παρέχειν κατάλυμα εἰς τὸν στρατὸν ὡς καὶ μέρους τῶν τυχόν ἐπιβληθησομένων ὑπὲρ τοῦ πολέμου συνεισφορῶν. Οἱ νοσοῦντες ἢ τραυματικοὶ στρατιωτικοὶ παραλαμβάνονται καὶ περιθάλλονται εἰς οἰανδήποτε ἀνήκουσιν ἐθνικότητα. Σημαία διακριτικὴ καὶ ὁμοίμορφος ὀρίζεται διὰ τὰ νοσοκομεῖα, τὰ χειρουργεῖα, καὶ τὰς μεταφορὰς τῶν ἀσθενῶν ἢ τραυματιῶν, ὡς καὶ περιβραχιόνιον διὰ τὸ ἐξουδετερωθῆν προσωπικόν. Ἡ σημαία καὶ τὸ περιβραχιόνιον φέρουσιν ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐπὶ λευκοῦ θυρεοῦ. Ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν, ὧν ἡ παρουσία δύναται νὰ ἐπηρέασῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου, οἱ περιπεσόντες τραυματία εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ ἀποστέλλονται εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει μὴ ἀναγνωρισθῶσιν ἀνίκανοι, μετὰ τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἢ καὶ ταχύτερον εἰ δυνατόν, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ νὰ μὴ λάβωσι τὰ ὄπλα διαρκούντος τοῦ πολέμου. Αἱ ἀρχαὶ αὗται ἐφαρμόζονται καὶ εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. Εἰς τὰ διεθνή ταῦτα κείμενα προσεχώρησαν ὅλαι αἱ χριστιανικαὶ Δυνάμεις, προσεχώρησε δὲ καὶ ἡ Τουρκία, ἥτις κατόπιν διετύπωσε τὴν ἀξίωσιν, ἀναγνωρισθεῖσαν παρὰ τῆς

Ευρώπης, ν' αντικαταστήσῃ τὸ ἐπ' αὐτῇ τὸν ἐρυθρὸν σταυρὸν δι' ἐρυθρὰς ἡμισελήνου. Ἡ Ἑλλάς προσεχώρησε διὰ τῆς ἀπὸ 5, 17 Ἰανουαρίου 1865 διακοινώσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Υπουργοῦ Κ. Δημητρίου Μπουπουῆ πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας K. Schenk. Τὸ ἔργον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ δὲν ἀποτελεῖ σύμβολόν τι ἐκ διαφόρων τμημάτων ἱεραρχικῶς πρὸς ἄλληλα διακειμένων. Τούναντίον αἱ ἑταιρίαι καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰσι διάφοροι κατὰ τὸν ὀργανισμόν εἰς τὰ διάφορα ἔθνη καὶ ὅλως ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξάρτητοι. Μόνον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔθνους ὑπάρχει ἱεραρχικός τις μεταξὺ τῶν διαφόρων ἑταιριῶν καὶ ἐπιτροπῶν σύνδεσμος, ἀναγνωριζομένης κεντρικῆς τινος ἀρχῆς. Κοινὸς ὅμως ἀπάντων σύνδεσμος ὑπάρχει ἐπιδικώμενος σκοπὸς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνω κατεθέντων διεθνῶν νομίμων, καὶ κοινὸν σύμβολον ὁ ἐρυθρὸς σταυρὸς. Τὸ δ' ἐν Γενεύῃ ἐδρεῖον *Die drei Kreuzen* χρησιμοποιεῖ ὡς κοινὸν κέντρον καὶ ὡς μεσάζων ἐνίοτε μεταξὺ τῶν διαφόρων κατ' ἔθνη κεντρικῶν ἐπιτροπῶν. Ὡς γνωστὸν, καὶ ἐν Ἑλλάδι συνέστη πρὸ τριῶν περιήπου ἡμερῶν ἐπίκουρος τῶν ἐν πολέμῳ τραυματιῶν ἡμιλογος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς Γενεύης, τῆς πρωτοβουλίας τῆς Α. Μ. τῆς χαριστοβούτου ἀποστολῆς Ὀλγας. Σχεδὸν ἀπανταχοῦ ὑπάρουσι καὶ ἑταιρίαι ἢ ἐπιτροπαὶ κυριῶν. Τοιαύτη ἐπιτροπὴ καθηρτίσθη καὶ παρ' ἡμῖν. Παρατηρήθη ἔν γένει, ὅτι αἱ κυρίαι προσήνεγκον ἀνεκτιμήτους πρὸς τοὺς τραυματίας ὑπηρεσίας μετὰ ἀραδειγματικῆς ἀφοσιώσεως.

Τὸ σύστημα τῶν ἑταιριῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ἐνεργοῦν ἀπὸ δεκαεξαετίας ἐν Ευρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, προσέφερε μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα ἐπὶ τοῦ ἐν Σλεβικῷ πολέμου τῷ 1864, ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ 1866 ἐν Βιεννῇ, ἐπὶ τοῦ Μείνου, ἐν τῷ Βενετικῷ καὶ ἐν τῇ Ἀδριατικῇ, ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ Παρικῇ ἐπικρατεῖα πολέμου τῷ 1867, ἐν τῷ μεταξὺ Βρασιλίας καὶ Παραγουάης πολέμῳ καὶ ἔσχατος ἐν τῷ μεγάλῳ γαλλογερμανικῷ πολέμῳ τῷ 1870, κατ' ἂν ὑπελογίσθησαν τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἐνεργήσαντα κομητάτα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ εἰς δισχίλια.

Τὸ σύστημα τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ οὐδὲν ἔτερον εἶναι ἢ ὀργάνωσις τῶν ἐπικούρων ἰδιωτικῶν ὑπηρεσιῶν, ὧν προηγουμένως εἶχεν ἤδη ἀναγνωρισθῆ ἡ σπουδαία ἀξία. Κατὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον ἡ Μεγάλη Δούκισσα τῆς Ρωσσίας Ἐλένη Παύλοβνα, ἐκ γένους ἡγεμονίς τῆς Βυρεμβέργης, χήρα τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Μιχαήλ, καὶ τριακόσιαι εὐγενεῖς κυρίαι ῥωσίδες κατήλθον εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολέμου ἐπίκουροι. Ἐνῶ αἱ φιλόανθρωποι αὗται κυρίαι ἐνοσήλευον τοὺς ῥώσσους τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς, τὸ αὐτὸ πράττον ἐν Κριμαίᾳ ὑπὲρ τῶν Ἀγγλῶν μὲν ἢ

Κυρία Florence Nightingale μετὰ τριάκοντα καὶ τεσσαρῶν ἀγγλίδων κυριῶν, καὶ αἱ Ἀδελφαὶ τοῦ Ἑλέους ὑπὲρ τῶν Γάλλων. Οὐδαμοῦ ὅμως ἐπεφάνη τρανώτερον ἢ δύναμις τῆς ἰδιωτικῆς ἐνεργείας ὅσον ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις τῆς Ἀμερικῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ τετραετοῦς ἐμφυλίου πολέμου. Τὸ *Kentrikon Amerikarikon Komitaton* ἠρίθμει ἐπὶ τοῦ πολέμου τούτου ὑπὲρ τὰς τριάκοντα καὶ τρεῖς χιλιάδας ἐπιτροπῶν κυριῶν. Ἐντὸς ἐνὸς μόνου ἔτους τῷ 1864 συνήθροισε καὶ ἐδαπάνησε 50, 450, 000 φράγκων, εἰς τὰ προσθετέα τὰ εἰς εἶδη κολοσσιαῖα βοθημάτων. Ὑπολογίζονται δὲ εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ὁ ἀριθμὸς τῶν στοχαστικῶν ἀσθενῶν καὶ τραυματιῶν οὓς ἢ ἐν λόγῳ ἑταιρία περιέθαλψε, καὶ εἰς πολλὰς μυριάδας ὅσους ἔσωσεν ἀπὸ βεβιαίου θανάτου.

Ἐπέπρωτο ὅπως ὁ αἰὼν οὗτος, ὅστις εἶδε τοὺς καταστρεπτικωτάτους τῶν πολέμων, νὰ ἴδῃ καὶ τὴν καθίδρυσιν πρακτικωτέρας τινὸς ἐνεργείας πρὸς παρηγορίαν τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου. Ἐὰν ἢ ἐλπίς τοῦ νὰ κατευνασθῶσι τὰ ἔθνηκ' ἀπάθη, νὰ διασκεδασθῶσι αἱ ἔθνηκ' ἀπολήψεις, τοὺς λάχιστον μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, δὲν εἶναι ἐντελὸς χιμαρική, ἀλλὰ μετέχει τινὸς ἀληθείας, οὐδὲν δύναται μᾶλλον νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἢ ἡ κοινὴ ἀγαθοεργία πρὸς φίλους καὶ ἐχθροὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Ὅπως δὲ ὅμως ἢ ἀγαθοποιεῖα πρὸς πάσχοντας φέροι ἐν ἑαυτῇ τὴν παρηγορίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ὠφέλειαν. Εἶναι δὲ πρὸ πάντων αὕτη σημεῖον ἀσφαλὲς τοῦ πολιτισμοῦ ἔθνους τινός. Ἄς ἐργασθῶμεν ἐπομένως τὸ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου, βέβαιον ὄντες ὅτι οὕτω καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ αὐτὴν τὴν πατρίδα ἐξυπηρετοῦμεν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΤΥΜΑΖΟΣ.

ΤΟ ΟΡΩΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗ ΟΡΩΜΕΝΟΝ

[Ἐκ τῶν τοῦ F. BASTIAT]

Συγγραμ. ἐκ τ. σ. 625.

III. Ο ΦΟΡΟΣ.

Θὰ ἔτυχε ν' ἀκούσῃτε ἐν ὁμιλίᾳ· «Ὁ φόρος εἶναι ἢ καλῆτέρα τοποθέτησις τῶν χρημάτων, εἶναι γονιμοποιούσα δρόσος. Ἴδετε πόσαι οἰκογένεια δι' αὐτοῦ ζῶσι, καὶ ἀκολουθήσατε διὰ τοῦ νοῦς τὴν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας ἐπίδρασιν αὐτοῦ· εἶναι τὸ ἄπειρον, εἶναι ἡ ζωὴ.»

Πρὸς καταπολέμησιν τοῦ δόγματος τούτου ἀναγκάζομαι νὰ ἐπαναλάβω τὴν προηγουμένην ἀναίρεσιν. Ἡ πολιτικὴ οἰκονομία γινώσκει ὅτι τὰ ἐπιχειρήματά της δὲν εἶναι ἀρκούντως τερπνά, ὥστε νὰ λέγηται περὶ αὐτῶν *Repetita placent*—ἢ ἐπανάληψις τέρπει· διὸ καὶ ἐτροποποίησεν ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον τὸ ῥητὸν, ἔχουσα τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἐν τῷ στόματι αὐτῆς *Repetita docent*—ἢ ἐπανάληψις διδάσκει.